

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de attributis, de visione Beatifica, de scientia Dei, ac
de ejus voluntate, & Providentia

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. IV. Polytheïsmus sive Idololatria expugnatur, & summi numinis unitas
multipliciter demonstratur,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77232)

ostendimus) pner perveniens ad usum rationis, non tenetur se convertere ad Deum explicitè, & ut cognitum ut talem, sed confusè tantùm & implicitè, quatenus scilicet continetur sub ratione beatitudinis, vel finis ultimi honesti, nisi in illo primo instanti, tanta detur ei illuminatio à Deo, quod etiam ipsum in particulari, & distinctè cognoscat.

§. II.

Solvuntur Objectiones.

63. **O**bjicies primò: quæ sunt fidei, possunt invincibiliter ignorari, possunt enim dari infideles negativè, ut docet D. Thomas 2. 2. quæst. 10. art. 1. Sed Deum esse pertinet ad fidem, juxta illud Apostoli ad Hebræos 11. *Accedentem ad Deum; oportet credere quia est, & quod inquirentibus se remunerator est.* Ergo hæc veritas potest invincibiliter ignorari.

Respondeo negando Minorem: ut enim supra annotavimus ex D. Thoma hic art. 2. ad 1. existentia Dei, cum possit evidenter cognosci, & ratione naturali demonstrari, per se non pertinet ad fidem, sed solum per accidens, & respectu illorum qui evidentem non habent de illa notitiam. Unde hæc veritas, ut ibidem dicit S. Doctor, magis est præambulum ad fidem, quam articulus fidei, *Fides enim (inquit) præsupponit cognitionem naturalem, sicut gratia naturam.*

Ad locum Apostoli dicendum est, quod D. Paulus loquitur de Deo, ut est author supernaturalis, & remunerator in tali ordine, non autem de Deo ut authore naturæ. Ita D. Thomas 2. 2. quæst. 1. art. 7. Vel quod hæc verba Apostoli verificantur in illis, qui non habent evidentem demonstrationem de existentia Dei.

64. **O**bjicies secundo: cognitio Dei non est nobis immediatè à natura insita, sicut notitia primorum principiorum (ut supra ostendimus) sed habetur solum per ratiocinationem & discursum: Ergo cum multi sint homines inculti & agrestes, qui sunt incapaces demonstrationis & discursus, in illis saltem dari potest ignorantia invincibilis de existentia Dei. Unde dicit Molina, quod ex multorum relatione audivit, Brasilia incolas, nullum coluisse Deum, antequam à Lusitanis edocerentur.

Respondeo concesso Antecedente, negando consequentiam: ut enim supra annotavimus, ad tollendam ignorantiam invincibilem, non est necessaria cognitio evidens & demonstrativa, sed sufficit probabilis & conjecturalis, vel quæ habetur per relationem, aut instructionem aliorum; quare ut ignorantia Dei non sit invincibilis & inculpabilis, satis est quod homini incidat aliqua cogitatio & cognitio probabilis, quod in hoc universo ita perfectè disposito, sit supremus aliquis gubernator cui sit parendum, sequendo bonum honestum & dictamen rationis, qualiscumque tandem ille sit; hoc enim ipso tenetur inquirere quis sit ille, & quâ ratione colendus? si id spernat, non habebit ignorantiam invincibilem, sed vincibilem: ut si quis extraneum regnum ingressus, nesciat certò, an & qui sit Princeps qui illud regit & moderatur, si quid in ipsum committat, sine dubio reus erit læsæ Majestatis. Unde ad illud quod addit Molina de Brasilia incolas, dicendum est, ex hoc non probari quod illa ignorantia non fuerit culpabilis & vincibilis, quia illis non defuere media ad illam vincendam, cum solò intellectus & rationis luminè potuerint Deum

A ex creaturis cognoscere: *Invisibilia enim Dei, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, &c.*

ARTICULVS IV.

Polytheismus sive Idololatria expugnatur, & Summi Numinis unitas multipliciter demonstratur.

Post debellatum Atheismum, superest ut etiam Polytheismum & Idololatriam expugnemus, & pluralitatem Deorum demonstremus impossibilem, contra Gentiles & Paganos, quorum tanta fuit cæcitas & dementia, ut innumerablem planè Deorum multitudinem adoraverint. Nam ut dicit Eusebius lib. 5. præparationis Evangelicæ cap. 15. *Triginta Deorum millia in terra esse censuit Hesiodus.* Et D. Augustinus lib. 4. de civit. Dei cap. 8. *Quomodo (inquit) possint uno loco libri hujus commemorari omnia nomina Deorum aut Dearum, quæ illi grandibus voluminibus vix comprehendere poterunt, singulis rebus propria dispartientes officia numinum?* Segetes, ait, non uni soli commendabant Deo, sed duodecim, quos ibi commemorat, & subdit: *Vnusquisque domui suæ ponit ostiarium, & quia homo est, omnino sufficit: Tres Deos isti posuerunt, forculum foribus, gardeam cardini, limentum limini.*

Denique tanta fuit cæcæ gentilitatis vanitas, ut ad hominum arbitria, divinitas aut concederetur, aut negaretur. Unde Tertullianus in Apologetico cap. 5. *Apud vos (loquitur ad Romanos) de humano arbitratu divinitas pensatur: nisi homini Deus placuerit, Deus non erit: Homo iam Deo propitius esse debet.* Cæterum licet hic gentilitatis error, vel potius cæcitas, Evangelio Christi coruscante, penitus contrita fuerit: juxta Isaia prædictionem. *Elevabitur Dominus solus in illa die, & Idola penitus conterentur, fuerunt tamen nonnulli hæretici, plures Deos inducentes: nam Manichæi, Cerdoniani, & Gnostici, duos Deos, unum bonum, & alterum malum esse dixerunt. Item Marcion, quem Tertullianus, *Murum Ponticum qui Evangelia corripit*, appellat, duos Deos affert, *tamquam duas (inquit) Symplegadas naufragij sui.* Denique Valentinianus illis antiquior, non solum duo summa principia, ut isti: *sed his liberalior (inquit) idem Tertullianus) usque ad triginta Aeonum factus, examen divinitatis effudit.**

Contra hanc Gentilium & Hæreticorum cæcitatem, plures Sanctorum Patrum generosè decertarunt. Iustinus Martyr, Aristides, Athanasius contra Idola, Augustinus contra Faustum, & in libris de civitate, Cyprianus libro de Idolorum vanitate, alijque Patres, probantes etiam contra Manichæos, non esse duo prima principia, & contra Tritheitas, tres personas Trinitatis non esse tres Deos. Sed inter omnes feliciter Tertullianus in Apologetico, in quo, ut fatetur Lactantius, *Hanc causam videtur planè perorasse.* Et sanctus Hieronymus: *Apologeticus (inquit) ejus, & adversus gentes libri, cunctam sæculi continent disciplinam.* Scripsit etiam idem Author adversus Marcionem, & contra Valentinianos, plures libros, in quibus illorum errorem forti & nervoso stylo confutavit, & pluribus ac efficacissimis rationibus ostendit, quod Polytheismus est Atheismus, & plurium Deorum

65.

Cap. 2.

Lib. 1. in Marcionem cap. 5.

66.

Lib. 5. Instructio cap. 4. In Epist. ad Magn.

admissio, unius veri Dei negatio. Eandem veritatem pluribus rationibus demonstrat S. Thomas 1. contra Gent. cap. 42. & in hac parte quaest. 11. art. 3. quas breviter hic inferemus, & exponemus.

67. Prima demonstratio: Deus est essentialiter singularis: Ergo unicus. Consequentia patet: de ratione enim singularitatis est immultiplicabilitas, & incommunicabilitas pluribus numero diversis: si enim homo v. g. peteret essentialiter differentiam Platonis, sicut petit rationale, non posset multiplicari numero, sicut non potest multiplicari specie. Antecedens vero probatur: existentia est de essentia & conceptu quiddativo divinae naturae, cum Deus sit ens per essentiam, & ipsum esse per se subsistens: Ergo & singularitas. Probatur Consequentia, cum enim existentia sit ultimus gradus, supponens omnes alios, & praesertim singularitatem, quae, ut dicit Porphyrius, ducit ad esse; & cum nulla res possit esse existens nisi sit singularis (ut enim docet Aristoteles, substantiae secundae, id est genera & species, non existunt nisi in primis, id est in singularibus) manifestum est, quod si natura divina, tantae sit perfectionis & actualitatis, ut includat in suo conceptu quiddativo existentiam, a fortiori includit essentialissime ipsam singularitatem. Hanc rationem habet D. Thomas locis citatis, eamque laudat Suarez in Metaphysica, & egregiam ac subtilem appellat.

68. Secunda demonstratio, qua frequentur utitur Tertullianus contra Marcionem, sic potest proponi. Deus est summus magnus: Ergo unus. Probatur Consequentia: nam de ratione summi magni, est quod nihil ei adaequetur, nec par habeat: par autem non habere, uni competit: Ergo si Deus est summus magnus, unus est. Unde idem Author ibidem: *Veritas Christiana distincte pronuntiavit, Deus si non vnus est, non est: quia dignus credimus non esse, quodcumque non ita fuerit, ut esse debeat.*

69. Tertia demonstratio, Deus est infinitus: Ergo unus. Probatur Consequentia: infinitum enim in aliquo genere, cum contineat omnes perfectiones illius, non potest esse nisi unum: v. g. si daretur linea infinita in genere quantitatis, haec esset una, nec posset multiplicari in plures lineas: si daretur sphaera infinita in genere figurae, esset unica, & nullò modo multiplicabilis, sed esset cubus, triangulus, quadrangulus, omnesque figuras complecteretur: item si daretur infinitus numerus, esset unicus, & omnes rerum species in se complicaret. Denique eadem ratione demonstrat D. Thomas quaest. unica de spiritualibus creaturis art. 8. Angelos sub una eademque specie non posse numero multiplicari, quia sunt formae per se subsistentes absque materia, & infinitae secundum quid: forma autem subsistens, & a materia abstracta, non remanet nisi una, in specie una. Si enim daretur albedo absque omni subiecto, vel absque omni habitudine ad illud, non esset possibile eam multiplicari: cum videamus quod haec albedo non differt ab alia, nisi per hoc quod est in hoc vel illo subiecto.

70. Quarta demonstratio, Deus est id quod nihil melius excogitari potest: Ergo est unus. Probatur Consequentia: quia melior est illa natura, in qua plenitudo essendi ita eminenter & unitè continetur, ut extra illam nihil sit nisi ab illa derivatum & participatum, quam illa extra quam re-

A peritur aliquid omnino independens & impatitipatum.

Quinta demonstratio, Deus est prima causa, & primum omnium rerum principium: Ergo unus. Consequentia probatur tripliciter. Primo, quia id quod in rebus creatis melius reperitur, est unitas, sive unio rerum mutua; per hanc enim unumquodque conservatur, & subsistit, & hac amissa disperditur & perit: oportet autem id quod in rebus est optimum, a primo principio proficisci: unitas vero & unio diversorum, non fit aliunde, quam ab uno: Ergo si Deus sit prima causa, & primum rerum principium, debet esse unus. Secundo probatur eadem Consequentia: in mundo enim relucet non solum unitas, sed etiam multitudo: Ergo ille debet procedere ab uno principio; ut enim infra dicemus, omnis pluralitas & multitudo, ad unum aliquod principium reducenda est. Tertio probatur: nam iuxta commune proloquium, virtus unita fortior est dispersa, & quo magis erit unita, fortior adhuc erit: cum ergo primum omnium principium, habere debeat infinitam virtutem, debet etiam habere summam unitatem & simplicitatem.

Sexta demonstratio, Deus est summum bonum, & ultimus finis: Ergo unicus. Probatur Consequentia, ut enim docet D. Thomas 1. 2. quaest. 1. art. 5. & 1. contra Gent. cap. 42. impossibile est dari duo summa bona, & duos ultimos fines simpliciter. Primo quia ultimus finis, & summum bonum quod appetitur, ita implere debet totum hominis appetitum, quod nihil extra ipsum appetendum relinquatur, quod esse non posset, si aliquid extraneum ad ipsius perfectionem requireretur: unde repugnat quod in duo sic tendat appetitus, ac si utrumque sit summum & perfectum bonum ipsius. Secundo de ratione ultimi finis simpliciter, est quod ad ipsum omnia ordinentur, & ipse ad nihil aliud referatur: implicat autem quod sint duo quae ita se habeant: Ergo implicat dari duos ultimos fines. Minor probatur: nam vel unum illorum ad aliud referatur, vel non: si primum, illud quod referatur non habebit rationem ultimi finis: cum de ratione finis ultimi sit, quod ad nihil aliud referatur: si secundum, aliud ad quod non referatur, non erit finis ultimus, cum de ratione illius sit quod omnia ad ipsum referantur. Tertio, actiones voluntariae ex fine speciem sortiuntur, non possunt autem habere plures species simul & semel: Ergo nec plures ultimos fines. Denique (ut docet Aristoteles) idem est ordo in finibus ac in agentibus: Sed vna tantum potest dari prima causa, & primum principium, ut supra ostendimus: Ergo etiam unus duntaxat potest esse ultimus omnium finis.

71. Septima demonstratio, Deus est supremus mundi rector & gubernator: Ergo unus. Probatur Consequentia: ut enim docet D. Thomas in hac parte quaest. 11. art. 3. quae diversa sunt & diversa, in unum ordinem non conveniunt, nisi ab uno aliquo dirigantur, & ordinentur: multa enim melius reducuntur in ordinem, per unum, quam per plura: ex quo infert, oportere quod primum reducens omnia in unum, sit unum tantum. Quod etiam docet Cicero in libro de natura Deorum, his verbis: *Non potest omnibus inter se continentibus mundi partibus, esse perfectio ordinis, nisi ex uno, et divino, continuato spiritu continerentur.* Quare Aristoteles in politicis docet ex omnibus regendi formis, perfectissimam esse

Monarchiam, seu regimen unius, illamque superare Aristocratiam & Democratiam, id est imperium quod in solis optimatibus, vel in populo residet; firmius enim ac felicius administratur regnum illud vel respublica, in qua unius nutu & imperio cetera reguntur. Hinc illi etiam apud quos Democratia viguit, ubi peculiaris aliqua difficultas exorta erat, aut grave periculum imminabat, ut rebus arduis occurrerent, discrimenque quod Reipublice impendebat, evaderent, ad Monarchiam confugere, plenamque rerum administrandarum potestatem, uni conferre coacti sunt. Sic apud Romanos in more semper fuisse legimus, ut dum summa urgeret necessitas, & res Romana in ultimum penè discrimen adducta esset, Dictatorem crearent, atque ad unius regimen, tanquam ad unicum periclitantis ac prope jam labentis Reipublice stabilimentum, confugerent. Unde idem Aristoteles hanc Homeri sententiam celebrat, *Non est bonum multitudo principatum, unus verò Princeps*, & hinc de humano ad divinum principatum conscendens, concludit necessariam unitatem Principis Divini, sicut & terreni, & subdit quod sicut bonum familiae & exercitus, unum ducem & patrem familias exigit, ita etiam bonum universi unum rectorem. Quomodo Hieronymus cum Rustico suo disserens, *In apibus* (inquit) *unus princeps, grues omnes sequuntur unam ordinem literarum. Imperator unus, unus Provinciae Iudex, in navi gubernator unus, & in mundana fabrica unus opifex, & unus moderator.* Quare etiam Virgilius 4. Georgicon, quando contigerit duos reges in examine apum inveniri, hoc saluberrimum agricolis dat consiliū.

*Verum ubi ductores acie revocaberis ambo
Deterior qui visus, eum ne prodigus obste:
Dede neci, vacua sinas ut regnet in aula.*

Si ergo duos Reges aut Duces, ne vile quidem apum examen patitur: à fortiori nec plures rectores & gubernatores, ferre potest supremum orbis regimen: quare oportet quod supremum mundi gubernator, omnia in unum finem dirigens, & ordinans, unicus sit. *Si enim* (inquit Cyprianus) *Rex unus est apibus, & Dux unus in gregibus, & in armentis rector unus: multò magis mundi unus est rector, qui universa quaeque sunt, verbò inbet, ratione dispensat, virtute consummat.* Idem argumentum fusè prosequitur Athanasius in libro de ira Dei.

74. Octava demonstratio. Si darentur plures Dij, deberent inter se differre, specie vel numero: Sed hoc est impossibile: Ergo. Minor probatur: vel enim illud per quod differrent, esset aliqua perfectio vel imperfectio; neutrum dici potest: Ergo. Minor quantum ad secundam partem evidens est: repugnat enim in Deo esse vel concipi aliquam imperfectionem vel defectum. Probatur autem quantum ad primam: cum enim Deus sit infinitus simpliciter, & in genere entis, in se continet omnem perfectionem imaginabilem, ac proinde nulla perfectio potest illi deesse.

75. Nona demonstratio. Si essent plures Dij quomodocumque diversi: vel alter alterius sciret omnia secreta consilia, ipsò licet invito, vel nesciret? Si primum, par in utroque esset imbecillitas & impotentia occultandi sua consilia, cum tamen sit de ratione libertatis, & perfecti dominij, quòd actus liberi & secreta cordium, invito Dominò non cognoscantur. Si secundum, par in utroque esset ignorantia, & impotentia cognoscendi alterius secreta & consilia: At ignorantia &

A impotentia cognoscendi aliquid de se cognoscibile, repugnat Deo, utpotè infinito perfecto in genere intelligendi, & in omni alio genere perfectionis: Ergo &c.

Decima demonstratio. Si essent plures Dij, nullus eorum esset omnipotens, nec proinde Deus: posito enim quod unus vellet creare, aut conservare aliquam creaturam, vel alter posset destruere illius opus, vel non? Si secundum, ille non esset omnipotens. Si primum, alter esset impotens & imbecillis, cum non posset proprium opus protegere & conservare. Unde Athanasius: *Dicere plures Deos aequaliter potentes, est dicere plures aequaliter impotentes.*

B Undecima demonstratio. Si essent plures Dij, essent etiam infiniti: Sed hoc absurdissimum est, & à nullo Gentilium Polytheorum adhuc assertum: Ergo &c. Sequela probatur: si enim essent plures, non possent differre nisi solò numero: quia si differrent essentialiter, nullus eorum esset infinitus simpliciter, & in omni genere perfectionis, cum non contineret perfectionem, per quam alter essentialiter ab illo differret. Si autem solò numero differrent, essent infiniti: Ergo &c. Minor subsumpta probatur. Multiplicatio individuum ejusdem naturae, se habet per accidens quoad tantam vel tantam eorum multitudinem, & quantum est de se potest procedere in infinitum: quia enim ratione non repugnat esse duo vel tria illius individua, ita absolute non repugnat esse quatuor, & centum, & mille, & sic deinceps in infinitum: cur enim potius sisteretur in uno numero finito, quam in altero? & cur natura omnis creata multiplicabilis numericè, erit capax infinitae multiplicationis individuum, non autem divina? Ergo si possunt esse plura individua naturae divinae, possunt esse infinita: Ergo de facto sunt infiniti Dij; quia respectu Dei, idem est esse, & posse esse.

Ultima demonstratio sumi potest ex ipso naturali instinctu hominum, qui vel in medijs gentilitatis erroribus, tamen communi sermone Deum unicum semper agnoverunt, ut probat Tertullianus in libro de testimonio animae, ubi dicit Ethnicos saepe dicere: *Deus videt, si Deus dederit, &c.* Quod etiam testatur Lactantius lib. 2. Instit. Christian. cap. 1. ubi loquens etiam de Paganis, sic habet: *Nam cum iurant, & cum gratias agunt, non Deos multos, sed Deum nominant: adeo ipsa veritas, cogente naturà, etiam ab invitis peccatoribus erumpit.*

78. Huic autem veritati non obest mysterium Trinitatis personarum, revelatione divinà cognitum: quia non propterea multiplicatur Deitas, quae in singulis & omnibus una est numero; ideoque omnes & singulae sunt unicus Deus, unica prima causa, unum primum principium, unum summum bonum, & ultimus finis, unus supremus mundi Gubernator, & Monarcha &c. Adde quod personae divinae (ut docetur in materia de Trinitate) non multiplicantur in ratione entis, veri, vel boni, sed solum in ratione rei, & quidditatis, seu proprietatis relativae; unde sicut si per impossibile tres proprietates entis, unum, verum, & bonum, servant es eandem cum illo identitatem, inter se relativè opponerentur, tunc essent plures passiones & proprietates realiter distinctae, & unica tantum entitas indivisa: ita similiter in mysterio Trinitatis, est unicum, ens simplicissimum, increatum, & infinitum, & solum tres res, seu quidditates, vel proprietates relativae

12. Metaph.

Lib. de Idololatriis.

74.

75.

76.

77.

78.

79.

